

ПРОБЛЕМИ ОХОРОНИ ПТАХІВ ЗАПОВІДНИХ ТЕРИТОРІЙ ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

Матвійчук О.А.¹, Серебряков В.В.²

¹ Київський національний університет імені Тараса Шевченка

вул. Володимирська, 64, Київ, 01033, Україна

² Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського

вул. Острозького, 32, м. Вінниця, 21100, Україна, moa_vin@ukr.net

Ключові слова: Вінницька область, об'єкти природо-заповідного фонду, заказник, пам'ятка природи, браконьєрство, рекреація, біотехнічні заходи, видове різноманіття.

Вступ

Розташування Вінниччини у межах двох природних смуг – лісостепової і степової, зумовлює різноманітність її флори і фауни. Попри вигідні природні умови, регіон відзначається чи не найнижчим в Україні показником заповідності, що становить 0,89% [1]. У структурі природо-заповідного фонду (ПЗФ) області представлено лише 12 фауністично-орієнтованих об'єктів: 2 загальнозоологічних заказники і 2 пам'ятки природи загальнодержавного значення, по 2 орнітологічних і загальнозоологічних заказники, а також 4 загальнозоологічні пам'ятки природи місцевого значення.

Матеріали і методи

У 2005–2007 роках ми вивчали видовий склад і чисельність орнітофауни фауністично-орієнтованих об'єктів ПЗФ. Дослідження проводили в осінньо-зимовий та репродуктивний періоди. Видовий склад птахів заповідних об'єктів вивчали на постійних маршрутах.

Результати та їх обговорення

Як на нашу думку, однією з головних проблем заповідних територій Вінницької області варто вважати недостатній рівень контролю та недосконалість механізму моніторингу стану цих об'єктів. Так, у реєстрах ПЗФ Вінниччини [1,2] згадується колоніальне поселення кібчиків *Falco*

vespertinus Linnaeus, 1766 „Рибчинецька дубина”, яке має статус орнітологічної пам’ятки природи загальнодержавного значення. Проте за нашими даними, які базуються на опитуванні місцевого населення та власних спостереженнях, згадана колонія не існує уже більш як 20 років. Причина, очевидно, полягає у вирубуванні ділянки лісового масиву, зайнятої поселенням граків *Corvus frugilegus* Linnaeus, 1758, гнізда яких використовували кібчики. У травні 2006 і травні – червні 2007 років ми виявили лише 2 пари цих птахів, проте їх гнізда знайдені не були.

У цьому ж реєстрі відзначене існування колонії чаплі сірої *Ardea cinerea* Linnaeus, 1758 в урочищі „Шершнянська дубина” у Барському районі, але в дійсності її не виявлено. Натомість в очеретяно-рогозових угрупованнях прилеглих ставів, користувачем яких є Барський рибкомбінат виявлене змішане колоніальне поселення чепури малої *Egretta garzetta* (Linnaeus, 1766), квака *Nycticorax nycticorax* (Linnaeus, 1758), чаплі сірої та рудої *Ardea purpurea* Linnaeus, 1766.

Іншою важливою проблемою птахів на природоохоронних територіях є браконьєрство. Так, ми неодноразово знаходили гільзи від мисливських патронів, а також чули постріли на берегах водойм загальнозоологічного заказника загальнодержавного значення „Згарський” в районі села Багринівці під час весняного прольоту. Необхідно зауважити, що водно-болотні комплекси згаданого заказника мають велике значення для збереження популяцій водоплавних та навколоводних птахів як у гніздовий період, так і під час сезонних міграцій. Тут було виявлене гніздування регіонально рідкісних видів – чепури великої *Egretta alba* (Linnaeus, 1758), квака, гуски сірої *Anser anser* (Linnaeus, 1758), нерозня *Anas strepera* Linnaeus, 1758, чирянки великої *Anas querquedula* Linnaeus, 1758, черні чубатої *Aythya fuligula* (Linnaeus, 1758), деркача *Crex crex* (Linnaeus, 1758), баранця звичайного *Gallinago gallinago* (Linnaeus, 1758), грицика великого *Limosa limosa* (Linnaeus, 1758), чайки *Vanellus vanellus*

(Linnaeus, 1758), крячка білокрилого *Chlidonias leucopterus* (Temminck, 1815), шуліки чорного *Milvus migrans* (Boddaert, 1783).

Випадки браконьєрства виявлені нами і на інших об'єктах ПЗФ: у Буго-Деснянському загальнозоологічному заказнику загальнодержавного значення, загальнозоологічних заказниках місцевого значення „Лебединий” і „Сандрацький”. Значної шкоди завдає розлякування птахів, спричинене рекреацією (рибальство, збір грибів та ягід, купання) у репродуктивний період. Особливо гостро ця проблема постає на заповідних територіях, які знаходяться у межах населених пунктів або наближені до них: орнітологічний заказник місцевого значення „Тростянецький” (сmt Тростянець), урочище „Рибчинецька дубина” (с. Рибчинці), заказники „Згарський” (села Багринівці, Горбівці) та „Лебединий” (села Потоки та Рижавка).

Іншим важливим аспектом природоохоронної роботи є розробка та впровадження біотехнічних заходів, спрямованих на поліпшення умов існування птахів на заповідних територіях та регулювання їх чисельності. На Вінниччині такі заходи практично не проводяться, тому ми пропонуємо найближчим часом розробити план дій щодо гальмування темпів росту гніздової колонії баклана великого *Phalacrocorax carbo* (Linnaeus, 1758) у межах заказника „Згарський”, а також регуляції чисельності мартина жовтоногого *Larus cachinnans* (Pallas, 1811). Для останнього відомі численні випадки клептопаразитизму в колоніях крячків та дрібних гусеподібних.

Висновки

Таким чином, ознайомившись з реальним станом та проблемами орнітофауни заповідних територій регіону, можна зробити висновок, що позитивний ефект матиме проведення біотехнічних заходів – обладнання штучних гніздівель для птахів і оптимізація кормової бази. Бажано активувати діяльність компетентних організацій щодо сприяння досягненню компромісу між користувачами угідь у межах об'єктів ПЗФ та

проблемами збереження птахів, підвищення рівня обізнаності мисливців та місцевого населення у питаннях збереження видового різноманіття та кількісного багатства птахів на заповідних територіях Вінницької області.

Література:

1. Заповідні об'єкти Вінниччини / Під заг. ред. О.Г. Яворської. – Вінниця: Велес, 2005. – 104 с.
2. Природно-заповідний фонд України загальнодержавного значення. Довідник / За ред. В.Б. Леоненко, С.Ю. Попович, М.Л. Клєстова, М.О. Осипової, І.М. Бардіна. – Київ, 1999. – 240 с.